

Készül a zsindely a faházhoz – Maryland

Amerikából jöttem...

KÉPESLAPOKON A SZAKMA

2. RÉSZ

Pauló Tamás
ny. faipari mérnök-tanár

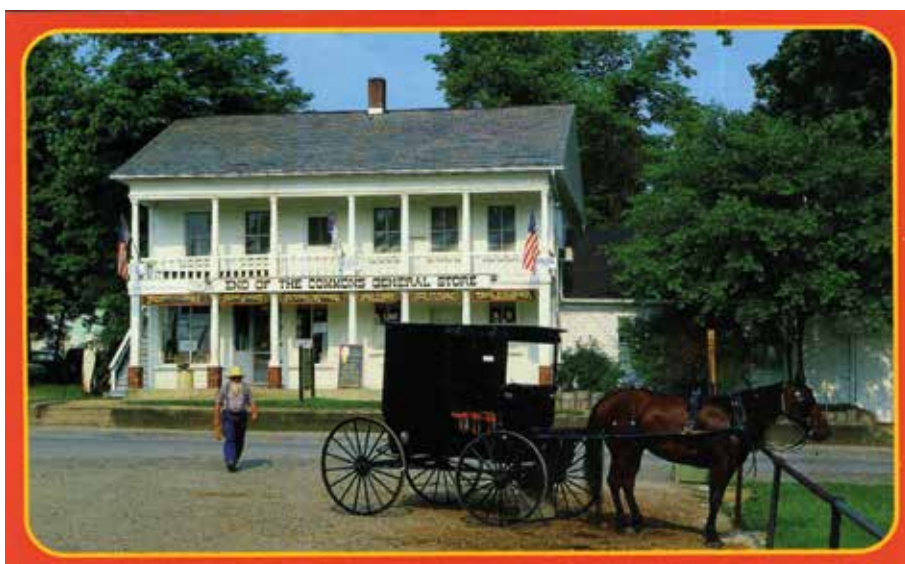
A Magyar Asztalos februári számában egy váci képeslapgyűjtő barátom kollekciójából mutattam be az elmúlt 100 év amerikai képeslapjain látható fűrészüzemeket, valamint a fa alapú egyéb alapanyaggyártás üzemeit. Most nézzük a faanyag további útját ugyanezen képeslapgyűjtemény alapján.

Az Amerika felfedezését követő több mint 400 év alatt elsősorban Európából, majd a világ más részeiről is bevándorlók milliói érkeztek a boldogabb élet reményében. A korai időszakban a főleg Nyugat-Európából érkezett telepések elsősorban

a keleti tengerparti övezetet lakták be. A Skandináviából érkezettek között sok remek ács, kovács és természetesen más szakmák mesterei is voltak. Egy-egy területet igyekeztek homogén módon belakni, így egész falvak, városok alakultak

ki azonos nyelvet beszélőkből, akik az otthonról hozott technológiák, hagyományok alapján alakították új környezetüket. Így jöttek létre svéd, holland, dán, norvég, ír, német jellegű, és a nyelvüket sokáig megőrző települések.

Az Észak- és Nyugat-Európára jellemző fa alapú házépítési szokásokat áttelepítették az új hazába is. A mai napig változatlanul őrzik több száz éves európai hagyományaikat azok az amish népcsoportok, amelyek a XVIII. század során főleg a Németalföld, a Rajna-vidék és Svájc területéről vándoroltak ki. A jellemzően holland–német kultúrájú, vallásukat és szokásaikat változatlanul megőrző közösségek nem használják a XX. és XXI. századi modern kultúra vívmányait. Lovas szekereken, hintókon közlekednek, nincs elektromos áram a házaikban, nem használnak telefont. Házépítési szokásaik, tárgykultúrájuk a 300 évvel korábbi világot idézik. Nagy tudású és hagyományos kéziszerszámokkal dolgozó ácsmesterek vezetésével a közösségek maguk építik favázás, zindelyfedésű, vagy szalmaborítású házaikat, terménytároló pajtáikat, templomaikat. A kb. 200 ezer főre tehető amish lakosság főleg Pennsylvania, Ohio és Indiana állam erdőkből gazdag, termékeny földű területein él a mai napig. A főleg növénytermesztéssel és állattenyésztéssel foglalkozó amishok lehetőség szerint mindent a hagyományos kézműves technikával, régi szerszámokkal készítenek. Egyszerű ruháik alapanyagát maguk termesztik és háznál szövik. Sok faragott fatárgyat használnak a mindennapi életben. A legfontosabb közlekedési eszközük, a lóvontatású szekér és a hintó szintén több száz éves formákat, megoldásokat és technológiákat őriz. Készítését a mester irányításával a kiválasztott és éveken át tanuló ügyes kezű segédek és inasok végzik. Az általuk használt szerszámok mind koruk, mind formáik alapján méltán kerülhetnek valamelyik tematikus múzeumba. Speciális tudást és nagy türelmet igényel ezeknek a hintóknak a fekete színű magassfényű felületkezelése.

Amish vegyesbolt 1840 körül – Ohio

Házépítés az amishoknál – festmény

Hagyományos európai jellegű település – Massachusetts

Múzeumi faház zsúptetejének javítása – Massachusetts

Ezeknek a járműveknek különleges és egyedi a vasalatrendszere, ezért nagyon gondosan őrzik a hagyományos tűzi kovácsműhelyekben a szerszámokat és a formamintákat. Bár nagyon egyszerű és dísztelen a lovak felszerszámozása, de a hagyományos bőrmegmunkálás, a szíj- és a nyeregkészítés ősi technikáit segít megőrizni.

Ugyancsak az északi, főleg hegyvidéki területeken készítik az Európában is általános rönk- vagy boronaházakat. Ezek igen jellemzőek mind a kanadai, mind az alaszakai területeken. A hagyományos rönkházak már modern technológiával, a mai igényeket kielégítve és felszerelve, de a régi korokat idézve készülnek.

A hagyományos faépítészet mindenütt élő formai palettáját színesíti az Európában már szinte teljesen eltűnt fedett fahidak jelenléte. A főleg a kisebb folyókon átívelő gyalogoshidakat igen gyakran a mai napig teljesen deszkaborítású fedett folyosóval burkolják, ami különösen esős időben tesz jó szolgálatot.

A XVII. század közepétől a Németalföldről menekült telepesek hozták magukkal a hagyományos holland viseletet is, melynek szerves része a ma is használt facipő. A Michigan államban lévő Holland nevű, ere-

detileg holland lakosságú városka hagyományos facipőüzemében mind a mai napig készítenek faci-

pőt. Mint a régmúltban, ugyanúgy nyárfa alapanyagból, ugyanolyan szerszámokkal és gépekkel készülnek a klumpák, facipők. A hagyományos holland viseletben dolgozó munkások szívesen megmutatnak minden technológiai lépést, trükköt az érdeklődő látogatóknak, hiszen az üzem élő múzeumként működve, a holland facipőkultúra mind szélesebb körben való megismertetését tűzte célul maga elé.

A zömmel Európából induló több bevándorlási hullám sok tíz millió embert juttatott a jobb élet reményében az Újvilágba. A korábban tengerparton élő emberek hozták magukkal a hajós- vagy halászszakmájukat és hajóépítő tudásukat. A jó minőségű

Régi boronaház – Wisconsin-Képeslap 1912-ből

Fedett híd – Connecticut

faanyagra építve, az elmúlt 100 évben hagyományos hajókat építő kisebb-nagyobb műhelyek épültek eleinte a keleti, majd a nyugati parton is. Ezek a műhelyek az egészen kicsi evezős csónakoktól a halászbárkákön át egészen a nagyobb hagyományos fa halászhajókig, mindent elkészítenek. A készítés folyamatát korábban is, ma is folyamatosan lehetett látogatni. A mai világban a digitális rögzítéstechnika és az internet segítségével akár sok ezer ember is láthatja ezeknek a csodás vízi járműveknek az elkészülését.

A korábbi századok folyamán az eredetileg sokmillió, és egész Észak-Amerikát benépesítő indián törzseket jórészt kiirtották, majd a XIX. század során a maradékukat rezervátumokba zárták. Az ide zárt lakosság igyekezett kulturális hagyományyaiból, öltözködési és viselkedéskultúrájából minél többet megőrizni. Tárgyaik készítéséhez az indiánok csak a környezetükben fellelhető anyagokat, igen gyakran fát használtak. A totemoszloptól a fakanálíig a mai napig őrzik a klasszikus formákat, és részben saját használatra, részben pedig a turistáknak ajándék céljából készítenek ilyeneket. Talán az egyik leglátványosabb ilyen eszköz egy több méter hosszú, egyetlen fatörzsből készített indián kenu. A több ezer

Wooden Shoe Carver

Holland facipő készítése – Holland, Michigan

Hagyományos hajó építése – Connecticut

éves hagyományos formát ugyanúgy néhány célszerűen kialakított szerzővel minden előrajzolás nélkül

készítik, mint tették azt elődeik. A folyamatot természetesen végig lehet nézni, fotózni, videózni.

Akár a hagyományosan, régi életmódon élők, akár az élő múzeumokban bizonyos tevékenységeket űzők mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a ma embere tájékozottabb legyen több száz évvel korábban élt őseink mindennapjait, viselkedését, hagyományos tárgykultúráját illetően. Ebben vannak segítségünkre a cikkben bemutatott képeslapok. ■

Folytatjuk.

Hagyományos indián kenu készítése – Florida, 1959

